

Genişletilmiş Özet

Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Durumlarının ve Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi

Giriş

Dünyada önlenebilir morbidite ve mortalitenin bilinen en sık nedenlerinden biri olan tütün en çok sigara şeklinde kullanılmaktadır. Sigara kullanımı, kullanıcıları tarafından kişisel bir hak olarak algılsa da, pasif içicilik olarak bilinen ikinci el sigara dumanına maruz kalımının olumsuz sağlık yüklerine neden olduğu araştırma sonuçları ile kanıtlanmıştır. Bundan da öte yeni bir kavram olarak üçüncü el tütün dumanına maruziyet tartışılmaktadır. Bu tartışmaya katkı olması adına sigara kullanımının hızla arttığı üniversite gençliğinde üçüncü el sigara dumanı hakkındaki farkındalık düzeyleri belirlenmek istenmiştir.

Yöntem

Tanımlayıcı tipteki bu araştırmanın evrenini, 2021-2022 öğretim yılında Başkent Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na devam eden 939 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmeyerek araştırmaya katılmayı kabul eden 367 öğrenciye web tabanlı bir anket formu uygulanmıştır. Araştırmada; sosyodemografik özelliklere ilişkin sorular, Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır. 5'li likert tipi ölçek 2021 yılında Önal ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Cronbach alpha değeri 0,71'dir. Ölçek 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, sağlık etkileri ve çevrede kalıcılık alt boyutlarını içermektedir. Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics Package Program for Social Sciences versiyon 25.0 (IBM Corporation, Armonk, NY, USA) ve IBM AMOS versiyon 23.0 (Amos Development Corporation, Meadville, PA, USA) paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu, Kolmogorov-Smirnov testi ve Skewness-Kurtosis katsayıları ile incelenmiştir. Gruplar arası karşılaştırmalarda Student t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Verilerin ölçek yapısı ile uyumu Doğrulayıcı Faktör Analizi ile belirlenmiştir. İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir. Etik kurul onayı alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılanların %23,2'si erkek ve %76,8'i kadındır. Yaş ortalaması $19,80 \pm 2,51$ 'dir. Öğrencilerin %80,1'i ailesinin yanında yaşamaktadır.

Verilerin ölçek yapısı ile uyumu Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile belirlenmiştir. Analizde kabul edilebilir uyum indekslerine ulaşılmıştır (ki-kare/serbestlik derecesi (CMIN/df)=2,64, $p < 0,001$, Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)=0,067, Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI)=0,98 ve Uyum iyiliği indeksi (GFI)=0,96). Bu ölçeğin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin üçüncü el sigara dumanı hakkında farkındalıklarını ölçmede kullanılabileceği sonucuna varılmıştır. Ölçeğin Cronbach alpha değeri, toplam ölçek için 0,91 olup, sağlığa etkileri ve çevrede kalıcılık alt boyutları için sırasıyla 0,88 ve 0,90'dır.

Çalışmada Sağlık Etkileri alt boyut puan ortalaması Çevrede Kalıcılık alt boyutundan daha yüksek bulunmuştur. Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeğinin maddelerinden en yüksek ortalama $4,38 \pm 0,84$ ile madde 1 ve en düşük ortalama $3,58 \pm 0,94$ ile madde 5'e aittir.

Son 30 gün içinde sigara içenlerin oranı %46'dır. Sigara içenlerin %47,4'ünün sigarayı her gün içtikleri saptanmıştır. Sigara dışında tütün ürünlerini deneyenlerin oranı %51'dir. Sigarayı bir kere bile denemiş olanların %65'inin diğer tütün ürünlerini de denedikleri, diğer tütün ürünlerini deneyenlerin %28'inin son 30 gün içerisinde diğer tütün ürünlerini kullandıklarını saptanmıştır. Son 12 ay sorgulandığında sigara kullananların %49,4'ünün sigarayı bırakmayı denedikleri, "İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz" sorusuna şu anda sigara kullananların %64,4'ü "evet" olarak cevaplamıştır. Ebeveynlerin evde sigara içme sıklığına bakıldığında babaların yarısına yakınının evde sigara içtiği görülmektedir. şu anda sigara içenlerin %78'inin evde sigara içtiği, evde sigara içenlerin %55,5'nin sadece balkonda sigara içtikleri görülmüştür. Ev içinde sigara içenlerin %75,5'nin araba içinde de sigara içtikleri, sadece balkonda içenlerde bu oranın %44,3'e düştüğü görülmektedir.

Katılımcıların %79,8'i kapalı alanlarda tütün kullanımının yasak olması gerektiğini düşünmektedir. Açık alanlarda tütün kullanımı sorulduğunda yasak olması gerektiğini düşünenlerin oranı %46'ya düştüğü görülmektedir. Tütünsüz kamps projesini desteklemeyenlerin oranı %33,6 olup katılımcıların yaklaşık dörtte biri kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %97,3'ü başkaları tarafından içilen sigaranın dumanının kendileri için zararlı olduğunu düşünmektedir. Üçüncü el sigara dumanının ne olduğunu bilmeyenlerin oranı %84,5 olarak tespit edilmiştir.

Cinsiyet, aile yapısı, yaşanılan yer, baba ve anne eğitim durumu, ailenin ekonomik durumuna göre katılımcıların farkındalık düzeyleri arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Katılımcıların üçüncü el sigara dumanı hakkında farkındalık düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçlarına göre farkındalık düzeylerinin “kapalı alanda yasak olmalı” diyenler ile “kapalı alanda yasak olmamalı” diyenler arasında farklılığın %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiş; “açık alanda yasak olmalı” diyenler ile “açık alanda yasak olmamalı” diyenler arasında farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=2,557$, $p=0,011$).

Tartışma

Uluslararası literatür incelendiğinde üçüncü el sigara duman kavramının toplumsal farkındalığını arttırmaya yönelik son zamanlarda girişimlerin yoğunlaştığı görülmektedir.

Araştırmanın en dikkat çekici noktalarından biri kavramın az bilinirliği üzerinedir. Örneklem grubumuzda kavramı bilenlerin oranı %15,5 olarak bulunmuştur. Yapılan araştırmaların sonuçları toplumun genelinin farkında olmadığı bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunun kanıtıdır.

Dumansız hava sahası olarak müdahale edilmesi en güç alanlar evler ve arabalardır. Mevcut araştırma kapsamında üçüncü el sigara dumanı hakkında farkındalık puanlarının en yükseği ev ve arabasında şu anda sigara kullanmayanlara ait olduğu görülmektedir. Hiç sigara içmeyenlerin daha düşük farkındalığa sahip olmasının kavrama ilişkin endişe geliştirmeme sebebi olduğu düşünülmektedir. Özellikle sigarayı bırakanların sigara ile ilgili yüksek hassasiyete sahip olmaları beklenen bir sonuçtur.

Üçüncü el sigara dumanı kavramının birçok kişi tarafından henüz duyulmamış olması varlığı ve olumsuz etkilerini olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların üçüncü el sigara dumanı kavramının toplumun algısına yerleştirilmesi beklenmektedir. Araştırmacılara kavramın farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmalar yapmasını öneriyoruz. Hem kamusal hem de özel alanlarda uygulanan dumansız hava politikalarının toplumsal kabulünde ve farkındalık yaratmasında bu araştırmanın katkı sağlayacağı düşünülmektedir.